

Stockholm den 20 december 2019

Svea hovrätt
Box 2290
103 17 Stockholm

Överklagande

Klagande:

Anne-Marie Kagarp

Ombud:

Juristerna Helena Myrin och
Emilia Palm
Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

helena.myrin@centrumfornattvisa.se
emilia.palm@centrumfornattvisa.se

Motpart:

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

Ombud:

Föredragandena Måns Norman och
Annelie Roslund
Samma adress

Saken:

Skadestånd

Överklagat avgörande:

Stockholms tingsrätts dom den
3 december 2019 i mål nr FT 4398-19

1 YRKANDEN

- 1.1 Anne-Marie Kagarp yrkar att hovrätten, med ändring av tingsrättens dom, ska förplikta staten att till henne betala 15 000 kronor samt ränta på beloppet enligt 4 och 6 §§ räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämningsansökan till dess betalning sker.
- 1.2 Anne-Marie Kagarp yrkar även ersättning för sina rättegångskostnader i hovrätten med ett belopp som kommer att anges senare.

2 GRUNDERNA FÖR ÖVERKLAGANDET OCH SKÄLEN FÖR PRÖVNINGSTILLSTÅND

2.1 Sammanfattning

- 2.1.1 Det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som tingsrätten har kommit till.
- 2.1.2 Tingsrätten har bestämt Anne-Marie Kagarps ideella ersättning till ett för lågt belopp. För det första är intrång i egendomsskyddet på grund av felaktiga utmätningar i sig allvarliga överträdelser och Anne-Marie Kagarp har upplevt överträdelserna som mycket kränkande. För det andra framstår det som skäligt och logiskt att ersättningen för överträdelserna av Anne-Marie Kagarps egendomsskydd bestäms till ett högre belopp än 5 000 kronor med hänsyn till att den av staten medgivna ersättningen för den mindre allvarliga kränkningen av hennes personliga integritet bestäms till detta belopp. För det tredje har Justitiekanslern i statens frivilliga skadereglering utgett ersättning för ideell skada med 10 000 kronor för överträdelser av egendomsskyddet genom felaktiga utmätningar.

- 2.1.3 Det är också av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt.
- 2.1.4 Den första frågan som aktualiseras i målet och bör prövas av högre rätt är om staten kan åläggas ersättningsskyldighet för ideell skada vid överträdelser av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen. Den praxis som finns om statens ersättningsskyldighet vid överträdelser av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. regeringsformen är begränsad och rättsläget är oklart. Målet aktualiserar även frågan om utmätningar som skett utan stöd i lag utgör överträdelser av 2 kap. 15 § regeringsformen.
- 2.1.5 Den andra frågan som aktualiseras i målet och bör prövas av högre rätt är i vilken utsträckning som det är nödvändigt att staten utger ideell ersättning vid överträdelser av egendomsskyddet enligt artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen med stöd av 3 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207), som trädde ikraft den 1 april 2018. Den nya bestämmelsen syftar till att lagfästa en rättsutveckling som skett i rättspraxis, men uppvisar drag som är nya i svensk skadeståndslagstiftning och det saknas vägledande praxis på området. Frågan om hur nödvändighetsrekvisitet ska tolkas berör också många enskilda som inom ramen för statens frivilliga skadereglering nekats ersättning av Justitiekanslern med hänvisning till detta rekvisit.

2.2 Utveckling av grunderna för överklagandet och skälen för att hovrätten ska meddela ändringsdispens

- 2.2.1 Tingsrätten har bifallit Anne-Marie Kagarps yrkande om ideellt skadestånd men bestämt ersättningen till ett lägre belopp än det som hon har begärt.
- 2.2.2 Enligt tingsrättens bedömning uppgår en skälig sammanlagd ideell ersättning för Kronofogdemyndighetens felaktiga handlande till

10 000 kronor, varav 5 000 kronor avser ersättning för överträdelse av egendomsskyddet enligt artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och 5 000 kronor avser den av staten medgivna ersättningen för överträdelse av tillämpliga regler om behandling av personuppgifter.

- 2.2.3 Enligt Anne-Marie Kagarp bör ersättningen för överträdelserna av hennes egendomsskydd bestämmas till 10 000 konor. Tillsammans med det av staten medgivna beloppet ska hon därför tillerkännas ersättning med 15 000 kronor. Skälen för det är följande.
- 2.2.4 Av 5 kap. 8 § skadeståndslagen följer att ersättning för ideell skada vid konventionsöverträdelser ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till överträdelsens art och omständigheterna i övrigt. Som utgångspunkt ska en objektiverad bedömning göras av den skada som typiskt sett drabbar en skadelidande i den aktuella situationen, men hänsyn kan också tas till omständigheterna i det enskilda fallet (prop. 2017/18:7 s. 39 f.).
- 2.2.5 För det första är ett intrång i egendomsskyddet på grund av felaktig utmätning, som även tingsrätten konstaterar, rent allmänt till sin karaktär allvarligt och Anne-Marie Kagarp har därtill upplevt en mycket kränkande behandling (se tingsrättens dom s. 15 och 17).
- 2.2.6 Kronofogdemyndigheten har vid två tillfällen utmätt Anne-Marie Kagarps lön trots att det inte funnits någon motsvarande skuld och hon upprepade gånger uppmärksammat myndigheten på det inträffade. Att en skadelidande i en sådan situation typiskt sett upplever känslor av maktlöshet och frustration framstår enligt tingsrätten som uppenbart. Därtill har Anne-Marie Kagarp, som tingsrätten konstaterar, upplevt förnedring, skam, oro och svårigheter att under en känslig period i sitt liv få ihop sin vardagsekonomi eftersom hon då felaktigt tvingades leva på existensminimum. (Se tingsrättens dom s. 16 och 17.) Redan med

hänsyn till dessa omständigheter bör skadeståndet bestämmas till ett högre belopp än det som tingsrätten fastställt.

- 2.2.7 För det andra är överträdelserna av Anne-Marie Kagarps egendomsskydd, som består i att en statlig myndighet utan stöd i lag och med tvång genomför två löneutmätningar, allvarigare än kränkningen av hennes personliga integritet, som består i myndighetens dröjsmål med att registrera uppgifter om hennes inbetalningar. För Anne-Marie Kagarp är det de felaktiga utmätningarna, och inte den felaktiga behandlingen av hennes personuppgifter, som orsakat den huvudsakliga skadan.
- 2.2.8 Med hänsyn till att staten har medgett att betala 5 000 kronor för den mindre allvarliga integritetskränkningen är det enligt Anne-Marie Kagarp skäligt och logiskt att ersättningen för de allvarigare överträdelserna av egendomsskyddet bestäms till ett högre belopp.
- 2.2.9 För det tredje kan överträdelserna av Anne-Marie Kagarps egendomsskydd i vart fall jämföras med de felaktiga utmätningar som Justitiekanslern har beslutat att gottgöra med ideellt skadestånd om 10 000 kronor i två ärenden inom ramen för statens frivilliga skadereglering (se JK:s beslut dnr 2408-13-40 och 2916-18-4.3, tingsrättens aktbilaga 11 och 34).
- 2.2.10 I det första beslutet från 2014 hade Kronofogdemyndigheten felberäknat en persons förbehållsbelopp och utmätt 1 415 kronor för mycket per månad under sex månader, sammanlagt 8 490 kronor. Både sökanden och hans hustru tillerkändes 10 000 kronor vardera i skadestånd för överträdelse av deras egendomsskydd i Europakonventionen. I det andra beslutet från 2019 hade Kronofogdemyndigheten också beräknat förbehållsbeloppet fel och utmätt ett för stort belopp per månad under fem månader. Skadestånd för överträdelse av

egendomsskyddet utgick även där med 10 000 kronor.

- 2.2.11 I båda fallen hade Kronofogdemyndigheten räknat förbehållsbeloppet fel, men utmätningarna avsåg en faktisk skuld hos gäldenären. Det fanns alltså en skuldbörda, och den minskade under den felaktiga utmätningen.
- 2.2.12 Som tingsrätten konstaterar är ett beslut om utmätning av lön, trots att en bakomliggande skuld inte finns, rent principiellt att betrakta som en allvarligare överträdelse av egendomsskyddet än om det görs en felaktig beräkning av exempelvis förbehållsbeloppet (se tingsrättens dom s. 17).
- 2.2.13 Sammanfattningsvis anser Anne-Marie Kagarp att en skälig ersättning för överträdelserna av hennes egendomsskydd uppgår till 10 000 kronor. En skälig sammanlagd ersättning för Kronofogdemyndighetens handlande uppgår därmed till 15 000 kronor, vilket utgör en rimlig ersättning för hela händelseförloppet. Tingsrättens dom ska därför ändras i enlighet med hennes yrkande.

2.3 Utveckling av skälen för att hovrätten ska meddela prejudikatdispens

- 2.3.1 Inledningsvis kan noteras att kraven för prejudikatdispens är lägre ställda i hovrätten än i Högsta domstolen. Ett skäl för detta är att en uppmärksam och generös tillämpning i hovrätterna av bestämmelsen om prejudikatdispens är en förutsättning för att Högsta domstolen ska få ett tillräckligt urval av mål för att kunna fullgöra sin prejudikatbildningsuppgift. (Se NJA 2011 s. 843 p. 9.)
- 2.3.2 Den första frågan som aktualiseras i målet och bör prövas av högre rätt är om staten kan åläggas ersättningsskyldighet för ideell skada på grund av överträdelser av Anne-Marie Kagarps egendomsskydd i 2 kap. 15 § regeringsformen.

- 2.3.3 Anne-Marie Kagarp anser att det har funnits anledning att i första hand pröva om staten genom de felaktiga utmätningarna har överträtt hennes egendomsskydd i regeringsformen och, i sådana fall, om staten kan åläggas ersättningsskyldighet för ideell skada med stöd av den bestämmelsen.
- 2.3.4 Skälet till detta är att Europakonventionen, som tingsrätten har lagt till grund för sin bedömning, endast är tänkt att utgöra ett minimiskydd för enskildas fri- och rättigheter. Det står konventionsstaterna fritt att tillämpa bestämmelser som ger enskilda längre gående rättigheter. Mot den bakgrunden har Högsta domstolen uttalat att frågor om rättighetsöverträdelser i första hand bör prövas med tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen, trots att motsvarande regler finns i konventionen (se t.ex. det s.k. Mangamålet NJA 2012 s. 400 p. 13 och 25 samt ”Parkfastigheten” NJA 2018 s. 753 p. 25).
- 2.3.5 Staten har vid huvudförhandlingen i tingsrätten bestritt att de felaktiga utmätningarna har inneburit någon överträdelse av egendomsskyddet i 2 kap. 15 § regeringsformen, trots att staten medgett att utmätningarna inneburit överträdelser av motsvarande bestämmelse i Europakonventionen. Detta eftersom staten är av uppfattningen att exekutiva åtgärder, såsom utmätning för att verkställa betalningsskyldighet, inte omfattas av egendomsskyddet i regeringsformen med hänvisning till motiven till bestämmelsen (se SOU 1993:40 del a s. 47).
- 2.3.6 I detta fall har utmätningarna gått *utöver* verkställigheten av Anne-Marie Kagarps betalningsskyldighet. Anne-Marie Kagarps uppfattning är därför att staten genom de felaktiga utmätningarna har överträtt 2 kap. 15 § regeringsformen eftersom utmätningarna utgör ett ingrepp i hennes egendomsskydd *utan stöd i lag*, som varken kan anses uppfylla kraven på angeläget allmänt intresse

eller proportionalitet. Det kan dock noteras att frågan ännu inte har prövats av Högsta domstolen.

- 2.3.7 Med hänsyn till att Högsta domstolen har klargjort att frågan om en rättighetsöverträdelse har skett i första hand ska prövas med tillämpning av 2 kap. 15 § regeringsformen, är Anne-Marie Kagarps inställning att också ersättningsfrågan bör prövas genom tillämpning av regeringsformen.
- 2.3.8 Det saknas särskild lagreglering om rätt till ersättning från det allmänna för skador som orsakats av överträdelser av grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen. Det finns inte heller något vägledande avgörande där det har prövats om ersättning för ideell skada kan utgå vid överträdelser av andra fri- och rättigheter i 2 kap. regeringsformen än skyddet för medborgarskapet (jfr ”Medborgarskapet I” NJA 2014 s. 323 och ”Medborgarskapet II” NJA 2018 s. 103).
- 2.3.9 Högsta domstolen har emellertid gjort bedömningen att det i vissa fall är möjligt för enskilda att få annan typ av ersättning genom tillämpning av bland annat 2 kap. 15 § regeringsformen. I rättsfallet NJA 2014 s. 332 kom Högsta domstolen fram till att egendomsskyddet i regeringsformen ger uttryck för en allmän rättsgrundsats om rätt till ersättning för vissa typer av rådhetsinskränkningar (se även NJA 2015 s. 374, NJA 2017 s. 503 och NJA 2018 s. 49 där Högsta domstolen har tillerkänt enskilda ersättning för rättegångskostnader med stöd av bestämmelsen om rättvis rättegång i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen).
- 2.3.10 Tingsrätten har inte prövat Anne-Marie Kagarps talan fullt ut i den här delen. Tingsrätten har nöjt sig med att hänvisa till att en felaktig utmätning inte kan jämföras med ett felaktigt avregistrerat medborgarskap samt att frågan om staten kan åläggas

skadeståndsskyldighet vid överträdelser av grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen är föremål för en pågående utredning (se tingsrättens dom s. 13).

- 2.3.11 Anne-Marie Kagarps inställning är att redan befintlig praxis från Högsta domstolen ger stöd för att i det här fallet ålägga staten ersättningsskyldighet för ideell skada med stöd av bestämmelsen om egendomsskydd i 2 kap. 15 § regeringsformen. Det saknas enligt hennes uppfattning skäl för att anse att den ersättningsprincip som låg till grund för Högsta domstolens bedömning i rättsfallet ”Medborgarskapet 1” NJA 2014 s. 323 är begränsad till bestämmelsen om skydd för medborgarskap.
- 2.3.12 Som tingsrätten noterar är frågan om statens ersättningsskyldighet för skador som orsakats vid överträdelser av de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen föremål för en offentlig utredning som ska redovisas senast den 31 juli 2020 (se kommittédirektiv 2018:92).
- 2.3.13 Anne-Marie Kagarp anser inte att denna utredning hindrar att hovrätten prövar ersättningsfrågan i detta mål. Detta eftersom själva bakgrunden till utredningen är att det finns en befintlig praxis och rättsutveckling om ideell ersättning med stöd av bestämmelser i 2 kap. regeringsformen. Utredningen har därtill ett brett mandat med uppdrag att undersöka om en rätt till sådan ersättning ska utvidgas och regleras i lag.
- 2.3.14 Sammantaget är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan om staten kan åläggas ersättningsskyldighet för ideell skada vid överträdelser av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen prövas av högre rätt.
- 2.3.15 Den andra frågan som aktualiseras i målet och bör prövas av högre rätt är om det är *nödvändigt* att överträdelserna av Anne-Marie

Kagarps egendomsskydd i Europakonventionen gottgörs med ideellt skadestånd enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen.

- 2.3.16 Tingsrätten har till skillnad från staten ansett att det är nödvändigt att överträdelserna gottgörs genom skadestånd.
- 2.3.17 Enligt 3 kap. 4 § andra stycket skadeståndslagen ska skadestånd endast utges i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelserna. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 april 2018 och har ännu inte tillämpats av Högsta domstolen. Det finns därför inget prejudikat som ger vägledning i frågan om hur kravet på nödvändighet ska tolkas. Redan av den anledningen finns det skäl för högre rätt att pröva frågan.
- 2.3.18 En utgångspunkt vid tolkningen av nödvändighetsrekvisitet är att artikel 13 i Europakonventionen kräver att en stat tillhandahåller effektiva nationella rättsmedel till den som utsatts för en överträdelse av konventionen.
- 2.3.19 En överträdelse av Europakonventionen utlöser inte *automatiskt* ett skadeståndsansvar för staten. I motiven till den nya skadeståndsbestämmelsen anges att avhjälpan eller gottgörande på annat sätt i allmänhet är primära rättsmedel i förhållande till skadestånd, vilket Justitiekanslern ofta återkommer till som grund för att neka enskilda ideell ersättning vid konventionsöverträdelser (se prop. 2017/18:7 s. 22 och bl.a. JK:s beslut i dnr 588-18-4.3, 7046-16-40 och 1031-18-4.3, tingsrättens aktbilaga 9 och 12).
- 2.3.20 I de fall där överträdelserna redan har ägt rum och andra rättsmedel inte finns tillgängliga eller är tillräckligt effektiva, bör dock utgångspunkten vara att skadestånd ska dömas ut, om inte skadan är så begränsad att det inte är nödvändigt att den ersätts med skadestånd (jfr prop. 2017/18:7 s. 33). Detta kan jämföras med bestämmelsen i 2 kap. 3 § skadeståndslagen som anger att

ersättning för ideell skada vid brottslig handling förutsätter att kränkningen är ”allvarlig” (se prop. 2017/18:7 s. 32).

- 2.3.21 En sammanhängande fråga är då vilka skador på grund av överträdelser av konventionsskyddade rättigheter som är så lindriga att det inte är nödvändigt att de ersätts med skadestånd, trots att överträdelserna inte kan gottgöras på något annat sätt.
- 2.3.22 En utgångspunkt för den bedömningen är att de belopp som kommer i fråga som ersättning för annan ideell skada bör harmoniera med de belopp som döms ut som kränkningers ersättning (se prop. 2017/18:7 s. 39).
- 2.3.23 Enligt skadeståndsrättslig praxis är en allvarlig ideell skada på grund av brott en skada som kan uppskattas till i vart fall 5 000 kronor. I detta sammanhang kan noteras att ersättningsnivån för kränkning av den personliga integriteten, som också aktualiseras i detta mål, enligt Högsta domstolen börjar redan vid 3 000 kronor (se NJA 2013 s. 1046 p. 3).
- 2.3.24 Samtidigt nämns i motiven till den nya skadeståndsbestämmelsen att det i praxis har ansetts att rätt till ideell ersättning för en konventionsöverträdelse förutsätter att skadan är av någon storleksordning och att gränsen i praxis har dragits vid 10 000 kronor (prop. 2017/18:7 s. 66).
- 2.3.25 Det framstår enligt Anne-Marie Kagarp som inkonsekvent att tillämpa olika tröskelvärden vid brott, kränkningar av den personliga integriteten och konventionsöverträdelser.
- 2.3.26 Det behövs vägledning från högre rätt om upprätthållandet av en beloppsgräns på 10 000 kronor är en rimlig ordning och en riktig tolkning av rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i Europakonventionen. Som framhållits i motiven får frågan överlämnas till rättstillämpningen (se prop. 2017/18:7 s. 66).

- 2.3.27 Avslutningsvis har frågan om statens ersättningsskyldighet för ideell skada vid överträdelser av egendomsskyddet i Europakonventionen betydelse för många enskilda som har drabbats av bristerna i Kronofogdemyndighetens medelshantering.
- 2.3.28 Genom tillämpning av nödvändighetsrekvisitet i 3 kap. 4 § andra stycket skadeståndslagen har Justitiekanslern inom ramen för statens frivilliga skadereglering i flera fall avslagit skadeståndsanspråk från enskilda som har utsatts för felaktiga utmätningar. Besluten har motiverats med att överträdelser av egendomsskyddet anses gottgjord genom återbetalning, statens erkännande och, i förekommande fall, ersättning för kränkning av den personliga integriteten. (Se bl.a. JK:s beslut i dnr 588-18-4.3, 7046-16-40 och 1031-18-4.3, tingsrättens aktbilaga 9 och 12.)
- 2.3.29 I Anne-Marie Kagarp's fall har tingsrätten inte godtagit statens uppfattning i denna del och bedömt att statens åtgärder inte har utgjort tillräcklig gottgörelse för att skadestånd inte ska anses nödvändigt enligt 3 kap. 4 § andra stycket skadeståndslagen.
- 2.3.30 Det är av stor vikt för skyddet för enskildas fri- och rättigheter att enskilda skadelidande och Justitiekanslern har tydliga regler att förhålla sig till.
- 2.3.31 Sammantaget är det av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan i vilken utsträckning det är nödvändigt att staten utger ersättning för ideell skada vid överträdelse av egendomsskyddet i Europakonventionen med stöd av 3 kap. 4 § skadeståndslagen prövas av högre rätt.

3 GRUNDERNA FÖR TALAN

3.1 Anne-Marie Kagarp åberopar samma grunder till stöd för sin talan i hovrätten som i tingsrätten (se tingsrättens dom s. 4 och 5).

4 BEVISUPPGIFT

4.1 Anne-Marie Kagarp åberopar samma bevisning i hovrätten som hon gjorde i tingsrätten (se tingsrättens dom s. 10).

4.2 Förhöret med Anne-Marie Kagarp kan läggas fram genom uppspelning av ljud- och bildupptagning av förhöret i tingsrätten.

Som ovan,

Helena Myrin

Emilia Palm